

4. Зубачева В.Я. Особо охраняемые природные территории как важнейший фактор развития экологического туризма / В.Я. Зубачева // Эколого-экономический механизм сохранения биоразнообразия особо охраняемых природных территорий. – 2007. – С. 223–227. – Режим доступа: <http://npbp.brestobl.com/sciences/izd/izd004.html>.

5. Савицька О.П. Екотуризм як важлива складова стратегії сталого розвитку України / О.П. Савицька, Н.В. Савицька, Л.В. Погребняк // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Випуск 15. – С. 122–128. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/15-2017/24.pdf>.

6. Храбовченко В.В. Экологический туризм: Учебно-метод. пособие / В.В. Храбовченко. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 208 с.

7. Agenda 21 for the travel and tourism industry. Towards environmentally sustainable development. – WTO. – pp. 1–78. – Режим доступу: <https://www.cabdirect.org/cabdirect/abstract/19971806845>.

УДК 504.064

О.І. Бондар, член-кореспондент НААНУ, д.б.н., професор

В.П. Гандзюра, д-р біол. наук, проф., директор;

С.П. Погурельський, наук. співр. Центру європейської та євроатлантичної інтеграції.

Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління

ПРОБЛЕМИ ЕКОБЕЗПЕКИ СЕКТОРУ ОБОРОНИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Розглянуто проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України в царині екології та екобезпеки, роль Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління в поліпшенні стану довкілля та екобезпеки сектору оборони України. Намічені шляхи удосконалення природоохоронних заходів у секторі оборони, розроблені фахівцями Центру європейської та євроатлантичної інтеграції ДЕА, які увійшли до Річної національної програми Україна-НАТО-2019.

Ключові слова: європейська та євроатлантична інтеграція, Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління, екобезпека, сектор оборони України.

Європейська та євроатлантична інтеграція є головним і незмінним зовнішньополітичним пріоритетом України. Подальша розбудова та поглиблення взаємовідносин між Україною та ЄС здійснюється на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції. Конституція України визначає, що захист суверенітету і територіальної цілісності України є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права.

Переважає більшість українського суспільства підтримує курс на повноправне членство України в ЄС та НАТО, усвідомлюючи, що це є ключовою гарантією розбудови демократичної правової держави та забезпечення її безпеки. Широка суспільна підтримка в Україні європейського та євроатлантичного вибору зумовлена європейською цивілізаційною ідентичністю України, її тісними і тривалими відносинами з членами європейської та євроатлантичної спільнот, які ґрунтуються на спільних цивілізаційних цінностях.

Україна має достатні політико-правові передумови для повного інтегрування до Європейського Союзу та Північноатлантичного альянсу – право на інтегрування до ЄС за Україною закріплює стаття 49 Договору про Європейський Союз, визначаючи, що будь-яка європейська держава, що шанує спільні принципи, може звернутися з поданням щодо набуття членства в Союзі. Приналежність України до західної цивілізації відображено і в Угоді про асоціацію з її визнанням європейських прагнень та європейського вибору України, і в рішенні Бухарестського саміту НАТО 2008 року про підтвердження майбутнього членства України в цій організації.

У 2019 році в Конституції України законодавчо закріплено цивілізаційний вибір, європейська ідентичність Українського народу та незворотність стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору. Правова визначеність курсу України на членство в ЄС і НАТО мобілізує українське суспільство і українську владу та сприяє реформам, спрямованим на досягнення критеріїв повноправного членства в ЄС і НАТО.

Особливо скрутна екологічна ситуація склалася в Україні на територіях військових об'єктів. Адже до розпаду СРСР “військові території” займали 18 % всієї України. Це в чотири рази більше заповідних та трохі більше, ніж лісів. В той час як у країнах-членах НАТО загальна площа земель, відчужених для повсякденної діяльності військ становить 1-3 % їх змельного фонду, а в Україні – близько 7 % загальної території країни. У США на очищення й відновлення 1 км² землі, що використовується як полігон для стрільби та бомбометання, в середньому витрачається близько 250 млн. доларів. Витрати на очищення військових баз від токсичних хімічних відходів на початку 90-х років у США становили 30-40 млрд. доларів за рік.

Співробітництво між Україною та ЄС і НАТО у природоохоронній сфері має на меті:

- збереження, захист, поліпшення і відтворення якості навколишнього середовища; - захист громадсько-го здоров'я;
- розсудливе та раціональне використання природних ресурсів; - заохочення заходів на міжнародному рівні, спрямованих на вирішення регіональних і глобальних проблем навколишнього природного середовища;
- зменшення впливу на довкілля, спричиненого діяльністю складових сектору безпеки та оборони України.

З метою забезпечення виконання пріоритетних завдань співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору розробляються річні національні програми під егідою Комісії Україна – НАТО (РНП). Затверджена Указом Президента України від 10 квітня 2019 року №117/2019 вперше в історії держави РНП-2019 стала програмою стратегічних реформ та інших заходів, необхідних для забезпечення ефективної, цілеспрямованої та системної підготовки України до членства в Альянсі.

Державний заклад «Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління» є одним з державних науково-освітніх закладів, безпосередньо відповідальним за виконання заходів РНП на 2019 рік, зокрема: розроблення та впровадження системи екологічного управління згідно ДСТУ ISO 14001 у двох військових частинах Збройних Сил України, проведення за участю представників НАТО курсів підвищення кваліфікації військових екологів та навчальних курсів з екологічної безпеки і стандартів НАТО у військових частинах Збройних Сил України, розроблення із залученням фахівців НАТО інформаційних, освітніх та навчально-методичних видань, довідників у сфері та екологічної безпеки для військовослужбовців Збройних Сил України.

Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» визначено необхідність здійснення відповідного нагляду та контролю за дотриманням на об'єктах військово-оборонного промислового комплексу природоохоронного законодавства, запобігання забрудненню поверхневих та ґрунтових вод нафтопродуктами, знищенню природних ландшафтів тощо з метою мінімізації наслідків діяльності на цих об'єктах, що сприятиме реформам у сфері безпеки і оборони та впровадженню стандартів НАТО.

Запровадження міжнародних стандартів систем екологічного управління на підприємствах і в компаніях сприятиме розвитку системи управління навколишнім природним середовищем та реалізації в Україні міжнародних природоохоронних ініціатив.

Упровадження екосистемного підходу в галузеву політику та удосконалення системи інтегрованого екологічного управління, інтеграція екологічної політики до інших політик, обов'язкове врахування екологічної складової під час розроблення та затвердження документів державного планування та у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, зокрема екологічна модернізація промислових підприємств шляхом зниження ставки екологічного податку або у формі фіксованої річної суми компенсації (відшкодування податку), у поєднанні з поліпшенням екологічних характеристик продукції, є шляхом до сучасної системної екологічної політики, що реалізується у країнах – членах Європейського Союзу.

Впровадження системи управління екологічними ризиками в усіх сферах національної економіки сприятиме запобіганню катастроф техногенного та екологічного характеру.

Указом Президента України від 20 квітня 2019 року №155/2019 «Питання європейської та євроатлантичної інтеграції» затверджено План заходів з реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в ЄС та НАТО. Зокрема, Планом передбачається розвиток співпраці у сфері освіти і наукових досліджень, розширення присутності іноземних закладів освіти в Україні, зокрема шляхом відкриття в Україні філії Коледжу Європи та Європейської школи Східного партнерства, а також щодо дальшого розвитку Європейського табору в Україні, проведення консультацій зі стороною ЄС щодо можливої участі України у Рамковій програмі досліджень та інновацій Європейського Союзу «Горизонт Європа».

До вересня 2020 року планується забезпечити під час розроблення та перегляду стандартів вищої освіти за певними спеціальностями вимог до освітніх програм з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, а до кінця 2019 року – підвищення професійної компетентності державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, військовослужбовців і працівників Збройних Сил України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. У рамках поглиблення співпраці з НАТО планується розширення участі України у виконанні Програми НАТО «Наука заради миру та безпеки».

Для вирішення всього комплексу екологічних проблем сектору безпеки і оборони України та наближення стандартів у сфері екобезпеки до відповідних стандартів Євросоюзу та НАТО 2 жовтня 2017 року на базі Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління створено Центр європейської та євроатлантичної інтеграції. Власне, це відновлення на якісно новому рівні створеного ще в травні 2006 р. на базі Державного екологічного інституту Центру екобезпеки та євроатлантичного співробітництва, який брав активну участь у програмах Україна-НАТО. Проте через зміну політичного курсу країни в 2012 р. діяльність Центру була призупинена.

Центр створено для вирішення проблем, які потребують використання спільних зусиль державних органів України (Міністерства екології та природних ресурсів, Міністерства оборони України, Ради національної безпеки і оборони України, ДСНС України та інших відповідних структур) та міжнародного

співтовариства, узагальнення та творчого використання досвіду провідних країн ЄС та НАТО, сприяння процесам імплементації стандартів Євросоюзу та НАТО в галузі екобезпеки та інтеграції України у європейські та євроатлантичні структури, залучення міжнародних і національних грантових коштів для вирішення екологічних проблем України та її активної участі у міжнародних екологічних проєктах.

Пріоритетні напрямки діяльності: 1. Розвиток міжнародної співпраці у сфері екобезпеки, екології, збалансованого розвитку та екологічної освіти з країнами-членами ЄС і НАТО. 2. Інтеграція зусиль ДЕА та Міністерства екології та природних ресурсів України, Міністерства оборони України, Ради національної безпеки і оборони України та інших відповідних структур для вирішення проблем екобезпеки як складової національної безпеки України. 3. Участь спільно з Міністерством оборони України та Генеральним штабом ЗС на Громадському України у вирішенні проблем екобезпеки, пов'язаних з діяльністю оборонного комплексу. 4. Консультативна, інформаційно-аналітична і експертна допомога Міністерству екології та природних ресурсів щодо екологічних проблем, екобезпеки та прийняття оптимальних рішень з урахуванням досвіду країн ЄС та НАТО, а також сприяння у реалізації курсу України на поглиблення процесу її європейської та євроатлантичної інтеграції. 5. Налагодження зв'язків, інформаційних потоків та співробітництва з Центром Інформації та документації НАТО в Україні; відповідними структурами ЄС та НАТО. 6. Сприяння імплементації стандартів ЄС та НАТО в галузі екобезпеки в контексті європейської та євроатлантичної інтеграції України; допомога Міністерству оборони України у розробці та реалізації плану щодо спільного вирішення екологічних проблем, пов'язаних з військовою діяльністю та імплементацією стандартів НАТО з управління станом середовища у військовому секторі. 7. Експертна оцінка проєктів, пов'язаних з істотним впливом на довкілля, розрахунок екологічних ризиків та економічної доцільності прийняття рішень з урахуванням досвіду провідних країн Євросоюзу та НАТО. 8. Розробка програм та проведення освітніх курсів з екологічних проблем сектору безпеки і оборони, досвіду ЄС і НАТО у цій царині; організація та проведення семінарів, круглих столів, підготовка відповідних видань; аналіз та узагальнення міжнародного досвіду природоохоронної діяльності за конкретними напрямками.

Центром проведено низку семінарів та круглих столів з проблем екобезпеки сектору безпеки і оборони України, співпраці з Євросоюзом і НАТО. Фахівці Центру беруть участь у розробленні Річних національних програм Україна-НАТО-2019, 2020, виступають в ЗМІ і теле-радіоефірах. Багаторазово виступали перед журналістами України з приводу висвітлення в ЗМІ проблем євроатлантичної інтеграції. А РНП Україна-НАТО-2019 вперше містить низку конкретних заходів з істотного поліпшення стану довкілля в секторі оборони України, які були внесені до програми фахівцями ДЕА.

Наразі фахівці Центру бувають активну участь у створення РНП Україна-НАТО-2020 та багатьох інших заходах з європейської та євроатлантичної інтеграції України в сфері охорони довкілля та забезпечення екобезпеки сектору безпеки і оборони України.

УДК 338.23

Н.О. Волошина, д.б.н., професор, завідувач кафедри екології
О.Г. Волошин, студент 4 курсу спеціальності 101 Екологія
Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова

СТРАТЕГІЯ НИЗЬКОВУГЛЕЦЕВОГО РОЗВИТКУ: КРОКИ УКРАЇНИ

Стаття присвячена аналізу проблем та підходів щодо виконання Україною міжнародних зобов'язань відносно глобальної зміни клімату. Проаналізовано взаємозв'язок світової економіки і політики у контексті поступового переходу країн до низьковуглецевого розвитку в усіх секторах економіки та складових життєдіяльності людини. Ефективність реалізації стратегії обумовлена впровадженням підходів екологічної і соціальної відповідальності в різних галузях економіки країни.

Ключові слова: глобальні зміни клімату, стратегія низьковуглецевого розвитку, поновлювальні джерела енергії, соціальна відповідальність

Головною причиною глобальної зміни клімату та трансформації кліматичної системи планети визнано антропогенний вплив. Починаючи з 50-х років минулого століття реєструють суттєве підвищення регіональних температур на континентальному і субконтинентальним рівнях. В період до 2100 р. прогнозують високий ступінь ймовірності підвищення середньої глобальної температури повітря в межах від 2 до 5 °С, а підвищення рівня моря □ від 0,6 до 1,2 метри з можливістю подальшого зростання. Зміни клімату супроводжуватимуться більш частими і потужними хвилями спеки, посухи, повеней та іншими екстремальними погодними явищами, що зумовить в майбутньому виснаження екосистем. Світова спільнота визнала, що зміна клімату є однією з основних проблем світового розвитку з потенційно серйозними загрозами для глобальної економіки і міжнародної безпеки внаслідок підвищення прямих та непрямих ризиків, пов'язаних з енергетичною безпекою, забезпеченням продовольством і питною водою, стабільним існуванням екосистем, ризиків для здоров'я та життя людини [5, 7].

Метою статті є теоретичний аналіз підходів щодо реалізації стратегії низьковуглецевого розвитку України в сучасних реаліях.